

การพัฒนาดินโดยใช้หลักการทำไร่นาสวนผสม
โดยอาจารย์พัฒนพงษ์ มงคลกาญจนคุณ
บรรยายในงานตลาดนัด “มหัศจรรย์แห่งท้องทุ่ง” วันที่ 2 พฤศจิกายน 2562

พัฒนพงษ์ มงคลกาญจนคุณ เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาอาชีพไร่นาสวนผสม ประจำปี 2557 จังหวัดกาญจนบุรี และเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาพัฒนาที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประจำปี 2559 อดีตเคยทำเกษตรเชิงเดี่ยวใช้สารเคมีเป็นจำนวนมาก เกิดสารพิษตกค้างในดินและผลผลิต ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพ ประจวบเหมาะกับช่วงนั้นเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี 2540 ทำให้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ถูกนำมาใช้จนสามารถผ่านพ้นวิกฤตครั้งนั้นไปได้หลังจากนั้น

อำเภอศรีสวัสดิ์จังหวัดกาญจนบุรี และเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน จนถึงปัจจุบัน

ในอดีตทำการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยวทั้งหมด 21 ไร่ โดยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 16 ไร่ และอีก 5 ไร่ ปลูกพริก โดยมีแนวคิดคือปลูกเพื่อให้มีเงินแล้วนำเงินไปซื้ออาหาร โดยที่ไม่ได้คิดถึงเรื่องการปลูกอาหารเพื่อกิน และเมื่อทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาเรื่อย ๆ พบว่าต้นทุนเริ่มสูงขึ้นต้องใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้ผลผลิตเท่าเดิม ทำให้รายได้ไม่พอใช้จ่าย เงินที่เราได้มาก็นำไปซื้ออาหาร โดยอาหารที่ซื้อมาก็ไม่รู้ที่มาที่ไปว่าเป็นอย่างไร มาจากไหน ปลอดภัยหรือไม่ จากนั้นจึงได้รู้จักกับ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เราเคยมองข้ามไป เคยมองพืชผลทางการเกษตรเป็นธุรกิจแต่ไม่เคยมองการเกษตรเป็นอาหารเพื่อเลี้ยงชีวิตเลย ทำให้เริ่มคิดว่าความสุขของมนุษย์มันอยู่ไม่ไกล การที่เรามีอาหารกิน เกิดจากอาชีพเกษตรทั้งสิ้น จึงเปลี่ยนความคิดและมุมมองจากเกษตรเชิงธุรกิจเป็นเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเอง ซึ่งตรงกับแนวทางของพระองค์ท่าน คือ “พอเพียง”

เริ่มต้นจากแนวคิดในการทำการเกษตรแบบพอเพียงตามแนวปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการพัฒนาที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตพืชตามระบบเกษตรอินทรีย์ ปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง การอนุรักษ์ดินและน้ำ การจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยต้องเปลี่ยนทัศนคติด้านการเกษตรของชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก ให้เห็นประโยชน์จากการทำการเกษตรแบบ

ผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ แทนการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง การทำการเกษตรเชิงเดี่ยว การปลูกพืชเดิมซ้ำ ๆ โดยไม่ได้ปรับปรุงบำรุงดิน จะทำให้ดินเสื่อมโทรม ขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร จึงทำให้ต้องเพิ่มปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและมีผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมี ดังนั้นจึงได้เริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง และต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องปรับปรุงโครงสร้างดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกพืช โดยการใช้ปุ๋ยพืชสด เช่น ปอเทือง ปุ๋ยคอก เพื่อบำรุงดินร่วมกับการใช้ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และใช้วัสดุที่เหลือใช้ภายในแปลงของตนเองเพื่อลดต้นทุนในการผลิต

เปลี่ยนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม โดยจะปลูกพืชเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจร ปลูกเพื่อรับประทานภายในครอบครัวเป็นหลัก เป็นผักที่ชอบ ผักที่เคยซื้อกิน หากเหลือจึงจะนำไปจำหน่าย นำไปแปรรูปการปลูกพืชหายาก ปลูกข้าว ผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์ทำประมง ไม่ว่าจะเป็นปลานิล ปลาแรด มูลที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็สามารถนำไปทำเป็นปุ๋ยคอก แทนการใช้ปุ๋ยเคมี หรือนำไปผลิตเป็นก๊าซชีวภาพเพื่อใช้ภายในครัวเรือนได้อีกด้วย

เป็นการพึ่งตนเองโดยไม่ต้องไปซื้อปุ๋ยจากภายนอก ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนได้ และยังมีกรร่วมกลุ่มคนในหมู่บ้านเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพป้อนให้กับตลาดซูเปอร์มาร์เกตหลายแห่ง ซึ่งนับเป็นโอกาสที่ทำให้อาชีพเกษตรมีความมั่นคงและสร้างชีวิตให้ได้อยู่กับครอบครัว และเกิดความสุขอย่างแท้จริง

สู่ศูนย์กลางองค์ความรู้เกษตรอินทรีย์

จากก้าวเล็กๆ นับจากวันที่ยืนได้ด้วยตนเองได้กลายเป็นแรงผลักดันที่ยิ่งใหญ่ที่อยากขยายองค์ความรู้ออกไปสู่ผู้อื่น เริ่มนำหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือในการขยายองค์ความรู้ออกไปสู่ชุมชน ประกอบกับได้ความรู้เพิ่มเติมจากการที่หน่วยงานต่าง ๆ เป็นแรงผลักดันอยากให้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในแบบไร่นาสวนผสมขยายไปสู่ชุมชนโดยรอบด้วยพันธานอันแรงกล้านี้ทำให้พัฒนาความรู้ของตนเอง และพื้นที่ในสวนของตนเองให้เข้มแข็ง จนกระทั่งผลิดอกออกผล เริ่มต้นเป็น "ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสมตำบลหนองเป็ด" ในช่วงแรก ซึ่งยังเป็นศูนย์การเรียนรู้เล็กๆ ก่อนที่จะจัดตั้งศูนย์ดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยการจัดตั้ง "ฟาร์มพีระพล" โดยเป็นพื้นที่สาธารณะแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบไร่นาสวนผสม ปัจจุบัน "ฟาร์มพีระพล" ได้กลายเป็นฟาร์มที่มีแหล่งผลิตอาหารครบวงจร ผ่านการจัดการฟาร์มด้วยตนเอง ที่ใช้คนดูแลทั้งฟาร์มเพียง 4 คนเท่านั้น ตั้งแต่การปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง และถ้าเหลือก็แบ่งปันแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้าน ปลูกผลไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสามารถส่งออกไปขายต่างประเทศมากกว่าปีละ 50,000 กิโลกรัม เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้สีทองรส

หวานฉ่ำ เงานะ ฝรั่ง มะละกอ ส้มโอ รวมทั้งเลี้ยง
สุกร เลี้ยงไก่ไข่ รวมไปถึงทำมูลสัตว์มาทำก๊าซ
ชีวภาพ เพื่อใช้ในการหุงหาอาหาร ซึ่งทุกขั้นตอน
และทุกกระบวนการกระทำโดยแนวทางเกษตร
อินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมี รวมถึงพึ่งพาตนเองได้
100%

ในอนาคตมีแผนที่จะสร้างศูนย์การเรียนรู้
แบบฟาร์มไร้พรมแดนในเครือข่ายชุมชนผู้อาศัยอยู่
รอบเขื่อนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้แต่ละตำบล
มีศูนย์การเรียนรู้แบบนี้ให้ชุมชนช่วยดูแลซึ่งกัน
และกัน สร้างความยั่งยืนอย่างแท้จริงถือเป็นอีก
หนึ่งเรื่องราวประสบความสำเร็จที่เกิดขึ้นจริงจาก
การน้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
มาปรับใช้กับชีวิต จนเกิดความยั่งยืนที่พร้อมจะ

แตกขยายเติบโตออกไปสู่ชาวไทยทั่วประเทศ

บ้านหลังน้อยร้อยรักรับกับหลักฐาน	ผลิตอาหารเลี้ยงชนคนอาศัย
ความพอเพียงก่อสร้างไม่ทุกขใจ	สมดังในราชดำริสขจัดจน
ที่หน้าบ้านกันแนวปลูกแถวถั่ว	ทำเป็นรั้วกินได้ไม่ขัดสน
บวบหอมผสมผสานให้ทานทน	คอยหมุนวนผลัดเปลี่ยนเวียนเก็บกิน
มีที่ว่างข้างรั้วสวนครัวปลูก	ผักกินลูกกินใบได้ทั้งสิ้น
พริกแดงกว่าชาติระไคร้ในผืนดิน	หมั่นรดรินน้ำหล่อพอไม่ตาย
เหลือที่ว่างข้างเคียงเลี้ยงเป็ดไก่	ไว้กินไข่ไว้กินเนื้อเหลือก็ขาย
แถมปุ๋ยคอกไว้ใช้ได้สบาย	ไม่ต้องจ่ายปุ๋ยเคมีที่แพงแพง
ที่หลังบ้านริมบ่อปลูกกอไผ่	ผลไม้รสดีที่แสง
มะละกอกล้วยน้ำว่าพาแข็งแรง	บ่อตัดแปลงเลี้ยงปลาพาชื่นใจ
คือเกษตรพอเพียงเลี้ยงชีวิต	แนวความคิดค่านิยมสมสมัย
เศรษฐกิจผิตเคืองทั่วเมืองไทย	อยู่อย่างไรให้เป็นผู้รู้จักพอ